

FIZYKA

Elektrostatyka

Ładunek elektryczny

Ładunek ciał naładowanych elektrycznie jest zawsze wielokrotnością ładunku elementarnego. Taką elementarną wartość jakiejś wielkości nazywamy kwantem. Mówimy więc, że ładunek elektryczny podlega kwantowaniu czyli może być wyrażony w postaci

$$q = \pm N \cdot e$$

Jednostką ładunku elektrycznego w układzie SI jest 1 kulomb (1C).

$$1C = 1A \cdot 1s$$

Ładunek przenoszony przez prąd elektryczny o natężeniu jednego ampera w czasie jednej sekundy.

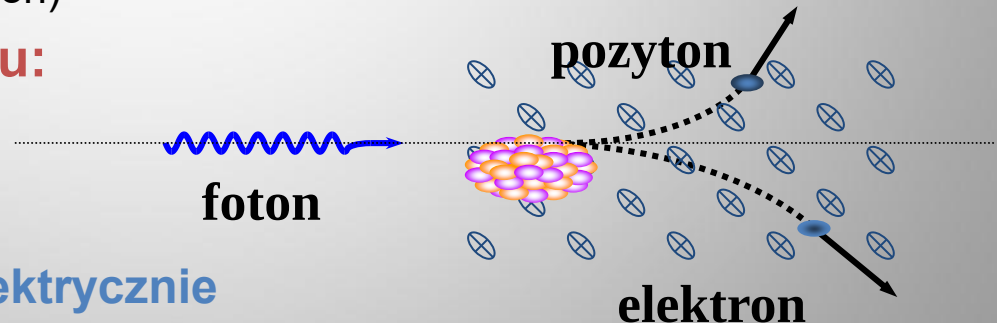
Ładunek elementarny:

(Ładunek ujemny jaki posiada elektron)

$$1e = 1.603 \cdot 10^{-19} C$$

Prawo zachowania ładunku:

Całkowity ładunek układu elektrycznie izolowanego jest stały.

Prawo Coulomba

Ładunki q_1 i q_2 w odległości r w próżni:

Siła wzajemnego oddziaływania dwóch nie poruszających się ładunków punktowych jest wprost proporcjonalna do iloczynu wartości tych ładunków oraz odwrotnie proporcjonalna do kwadratu odległości między nimi.

$$F = \frac{q_1 \cdot q_2}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0 \cdot r^2}$$

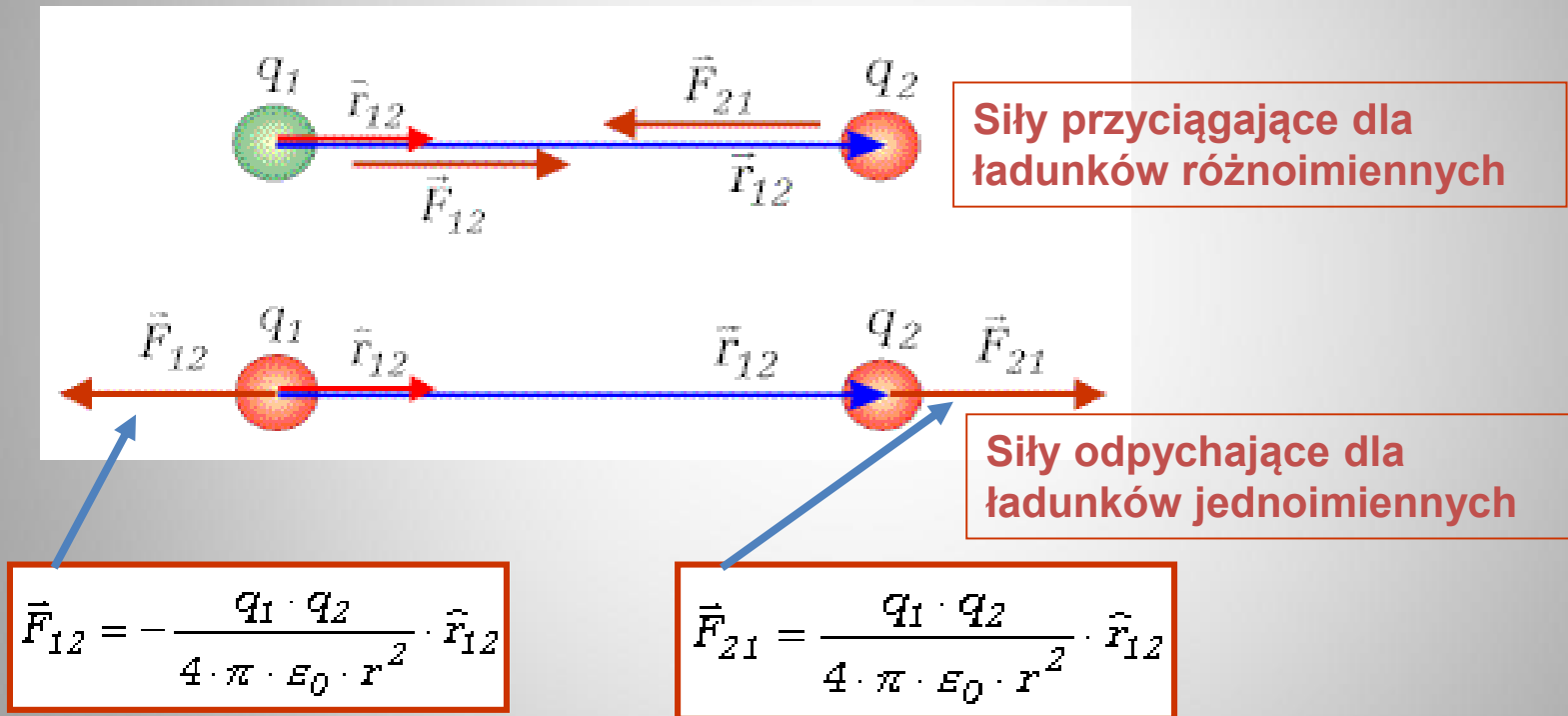
Występujący w tym wzorze współczynnik proporcjonalności w tzw. zracjonalizowanym układzie SI wynosi

$$\frac{1}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} = 9 \cdot 10^9 \text{ N} \cdot \text{m}^2 / \text{C}^2$$

Przenikalność elektryczna próżni

Prawo Coulomba

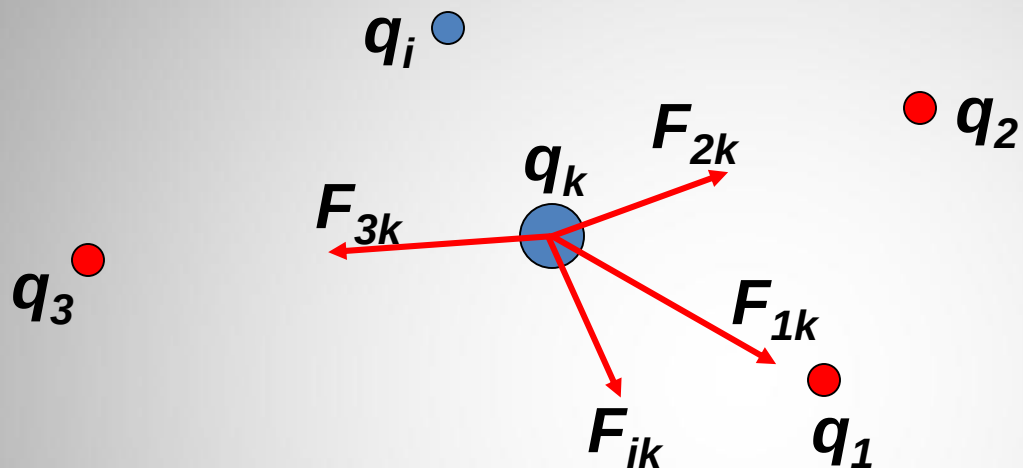
Kierunek wektora siły, której wartość określa prawo Coulomba, zgodny jest z kierunkiem wektora łączącego oba ładunki

Dla ładunków różnoimiennych iloczyn q_1 i q_2 jest ujemny.

Prawo Coulomba

Siły kulombowskie od wielu ładunków:

Stwierdzono doświadczalnie, że obecność w pobliżu innych ładunków nie ma wpływu na siłę oddziaływania pomiędzy określonymi dwoma ładunkami. Jeśli więc przestrzeni oprócz danego ładunku znajduje się N innych ładunków, to wypadkowa siła działająca na ten ładunek wyniesie.

$$\vec{F} = \sum_{i=1}^N \vec{F}_{ik}$$

Pole elektrostatyczne

Ogólnie mówiąc - pole to przestrzeń posiadająca pewną własność. Przestrzeń w której znajdują się punktowe ładunki elektryczne ma taką własność, że na umieszczony tam inny ładunek działa siła, której wartość i kierunek określa prawo Coulomba. Taki punktowy ładunek q_0 , pozwalający wykryć istnienie pola elektrycznego nazywamy ładunkiem próbnym. Przyjmuje się, że jest to ładunek o znaku dodatnim. Każde ciało na które działa pole wytwarza również swoje własne pole modyfikując w ten sposób otaczającą przestrzeń i oddziałując na inne ciała. Ładunek próbny musi więc być na tyle mały, by wytwarzane przezeń pole było zaniedbywane małe w stosunku do pola wytwarzanego przez inne ładunki. **Jeżeli ładunki wytwarzające pole są nieruchome, to pole to nazywamy polem elektrostatycznym.**

Natężenie pola elektrycznego

Natężenie – siła działająca na ładunek jednostkowy:

$$\vec{E} = \frac{\vec{F}}{q_0}$$

Jednostka natężenia: 1 N/C

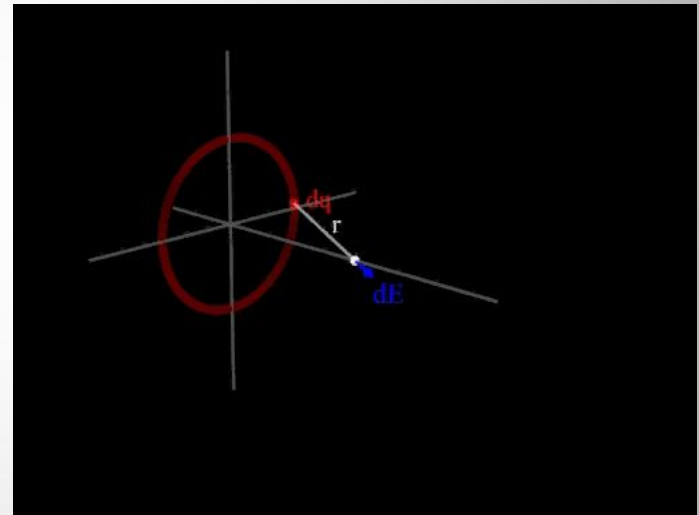
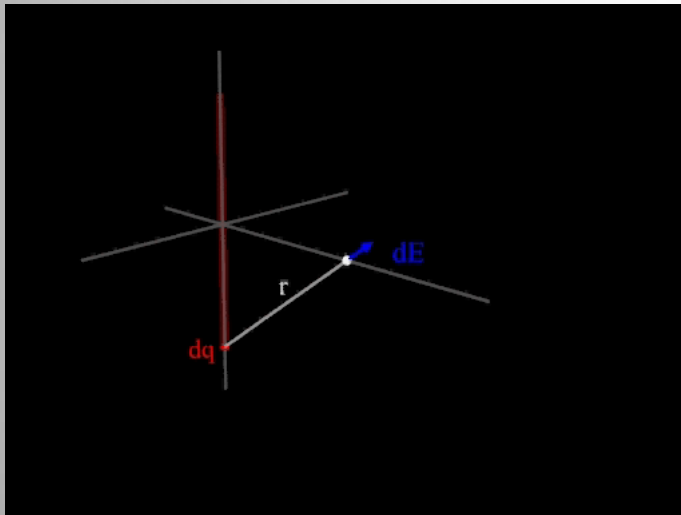
q_0 - ładunek próbny

W przypadku pola wytwarzanego przez ładunek punktowy mamy:

$$\vec{E} = \frac{1}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} \cdot \frac{Q}{r^2} \cdot \frac{\vec{r}}{|\vec{r}|}$$

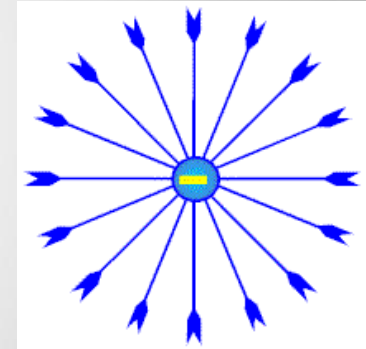
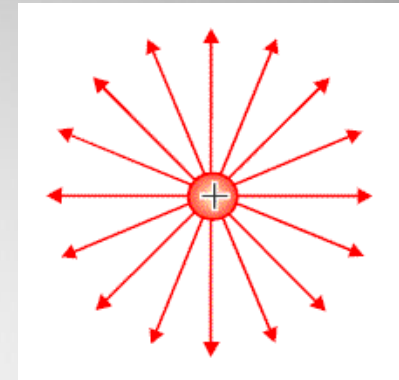
Wersor wskazujący kierunek wektora $\vec{E}$

Pole ładunku liniowego i pierścieniowego

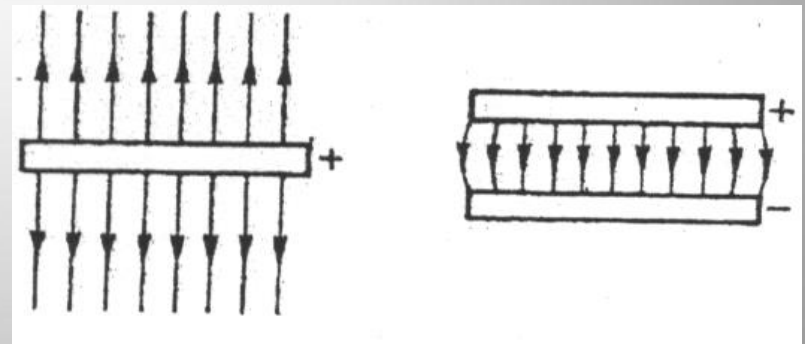
Linie sił pola elektrycznego

Linie styczne do wektorów natężenia pola kulombowskiego (zwane liniami sił pola) będą tworzyły zbiór prostych radialnie wybiegających z punktu, w którym znajduje się ładunek będący źródłem pola. Punkty, w których natężenie pola ma taką samą wartość będą tworzyły powierzchnie sferyczne symetryczne otaczające ładunek źródłowy. Możemy powiedzieć, że pole kulombowskie pojedynczego ładunku ma symetrię sferyczną.

W przypadku jednorodnie naładowanej płaszczyzny linie sił są prostopadłe do płaszczyzny. Podobną własność ma pole między dwoma płaszczyznami o przeciwnych ładunkach.

Takie pole nazywamy jednorodnym

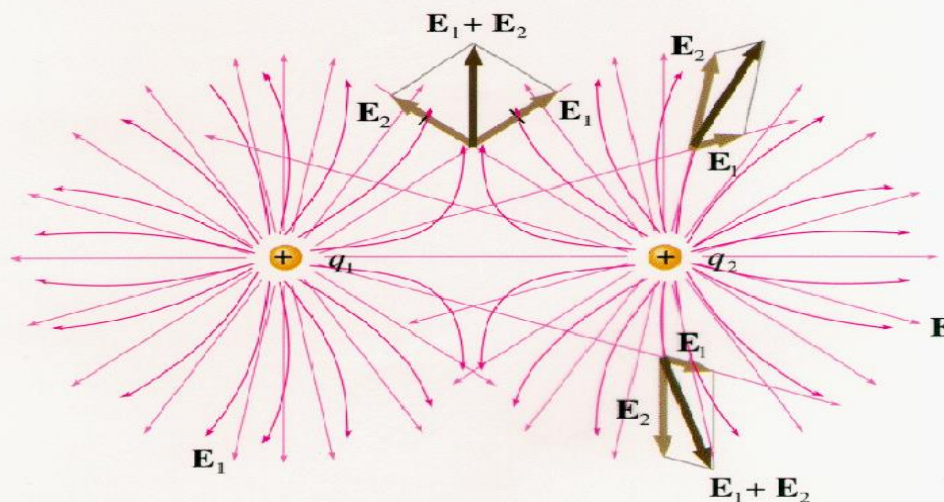

Zasada superpozycji pól:

Kiedy w przestrzeni znajduje się wiele ładunków, wówczas siła działająca na ładunek próbny równa jest sumie wektorowej sił pochodzących od poszczególnych ładunków. Fakt ten zwany jest zasadą superpozycji pól i wyrażony jest wzorem

$$\vec{E} = \sum \vec{E}_i$$

Two Fields E_1 and E_2 Superimpose

Rozkłady ładunku

Dla ciągłego rozkładu ładunku definiujemy:

Gęstość liniową ładunku:

$$\eta = \lim_{\Delta l \rightarrow 0} \frac{\Delta q}{\Delta l} = \frac{dq}{dl}$$

Gęstość powierzchniową:

$$\sigma = \lim_{\Delta S \rightarrow 0} \frac{\Delta q}{\Delta S} = \frac{dq}{dS}$$

Gęstość objętościową:

$$\rho = \lim_{\Delta V \rightarrow 0} \frac{\Delta q}{\Delta V} = \frac{dq}{dV}$$

Pole elektryczne

Pole ładunku rozłożonego w sposób ciągły:

$$d\vec{E} = \frac{1}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} \cdot \frac{dq}{r^2}$$

dq – ładunek punktowy

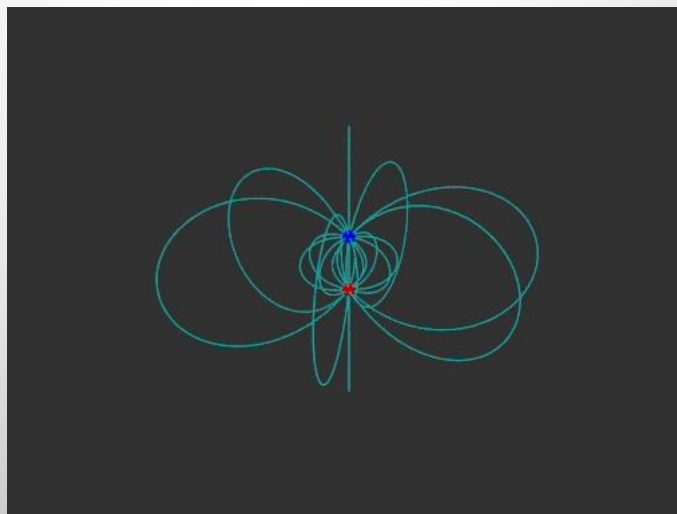
Pole wypadkowe od ładunków rozłożonych w sposób ciągły otrzymamy z zasady superpozycji pól zastępując sumę we wzorze wynikającym z zasady superpozycji całkowaniem, (całkowanie wykonuje się po obszarze, w którym rozłożone są ładunki.)

$$\vec{E} = \int d\vec{E}$$

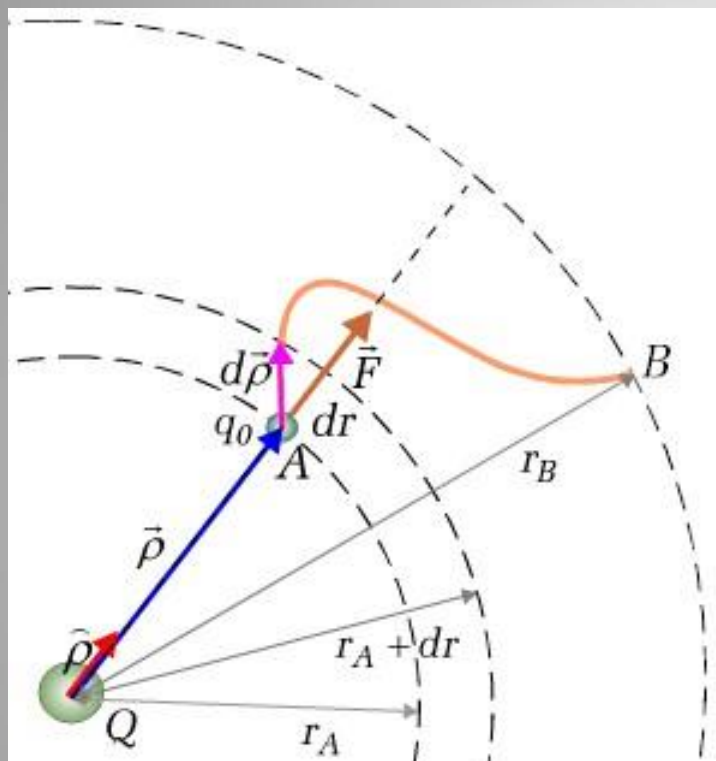
Dipol elektryczny

Dipol elektryczny:

Para ładunków o przeciwnych znakach i tej samej wartości bezwzględnej

Praca sił pola elektrycznego

$\vec{\rho}$ - wektor wodzący ładunku q_0

$\hat{\rho}$ - wersor

Obliczamy pracę wykonaną przez siły pola elektrycznego przy przemieszczaniu próbnego ładunku q_0 z punktu A do punktu B w polu elektrycznym wytworzonym przez punktowy ładunek Q.

$$\vec{F} = \frac{1}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} \cdot \frac{Q \cdot q_0}{r^2} \cdot \hat{\rho}$$

$$dW = \vec{F} \cdot d\vec{\rho} = \frac{1}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} \cdot \frac{Q \cdot q_0}{r^2} \cdot \hat{\rho} \cdot d\vec{\rho} = \frac{1}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} \cdot \frac{Q \cdot q_0}{r^2} dr$$

Praca sił pola elektrycznego

$$\begin{aligned} W &= \int_{r_A}^{r_B} \left(\frac{1}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} \cdot \frac{Q \cdot q_0}{r^2} \right) dr = \frac{Q \cdot q_0}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} \cdot \int_{r_A}^{r_B} \frac{1}{r^2} dr = - \frac{Q \cdot q_0}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} \cdot \frac{1}{r} \Big|_{r_A}^{r_B} = \\ &= - \frac{Q \cdot q_0}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} \cdot \left(\frac{1}{r_B} - \frac{1}{r_A} \right) = \frac{1}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} \cdot \frac{Q \cdot q_0}{r_A} - \frac{1}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} \cdot \frac{Q \cdot q_0}{r_B} = U_A - U_B \end{aligned}$$

Praca wykonana przez siły pola elektrycznego przy przemieszczeniu ładunku z punktu do punktu **nie zależy od kształtu drogi** po której odbywało się przemieszczenie i określona jest przez wartości ładunków oraz odległości punktów od ładunku wytwarzającego pole. **Praca wynosi zero**, kiedy punkt końcowy pokrywa się z punktem początkowym (**przemieszczenie po drodze zamkniętej**).

Energia potencjalna

Wykonana praca wiąże się ze zmianą położenia - równa jest więc różnicy energii potencjalnych ładunku w punktach A i B, co oznaczyliśmy jako $U_A - U_B$. Dodanie lub odjęcie stałej wartości nie zmienia tej różnicy. Mówimy, że energia potencjalna wyznaczona została z dokładnością do stałej dowolnej

Energia potencjalna:

$$U = \frac{1}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} \cdot \frac{Q \cdot q_0}{r} + const$$

Gdy $r = \infty$ to $U \rightarrow const$

$$U_{\infty} = const$$

Przyjmujemy $const = 0$

$$U = \frac{1}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} \cdot \frac{Q \cdot q_0}{r}$$

Potencjał pola elektrycznego

Energia potencjalna równa jest pracy wykonanej przy przemieszczeniu ładunku z danego punktu pola do nieskończoności. Energia ta charakteryzuje pole w danym punkcie, jest jednak wciąż zależna od wartości ładunku próbnego.

Podobnie jak w przypadku definicji natężenia pola definiujemy więc inną wielkość charakteryzującą pole, zwaną potencjałem pola

$$U = \varphi \cdot q$$

$$W_{\infty} = U_A = q \cdot \varphi_A$$

$$W = U_A - U_B = q \cdot (\varphi_A - \varphi_B)$$

Potencjał w danym punkcie pola równy jest liczbowo pracy jaką wykonują siły pola przy przesunięciu jednostkowego ładunku dodatniego z tego punktu do nieskończoności.

Jednostką potencjału jest volt (**1V**). Jest to potencjał w takim punkcie pola do którego przesunięcie ładunku **1C** wymaga pracy równej **1J**.

$$1V=1J/1C$$

Potencjał pola elektrycznego

Potencjał pola – jest to energia potencjalna ładunku jednostkowego umieszczonego w danym punkcie pola:

$$\varphi = U / q_0$$

$$\varphi = \frac{1}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} \cdot \frac{Q}{r}$$

Dla układu N ładunków:

$$\varphi = \frac{1}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} \cdot \sum_{i=1}^N \frac{Q_i}{r_i}$$

Potencjał a natężenie pola elektrycznego

Wykonanie pracy przez siły potencjalne nad ciałem powoduje ubytek energii potencjalnej ciała.
W przypadku pola elektrycznego mamy:

$$dW = \vec{F} \cdot d\vec{\rho} = q \vec{E} \cdot d\vec{\rho} = -dU = -q d\varphi$$

$$\vec{E} \cdot d\vec{\rho} = -d\varphi$$

Jeśli wektory $\vec{E}$ i $\vec{r}$ mają zgodne kierunki:

$$E \cdot dx = -d\varphi$$

$$E = -\frac{d\varphi}{dx}$$

Potencjał a natężenie pola elektrycznego

Kiedy jednak kierunki wektorów będą dowolne, wówczas powyższe zależności odpowiadają relacji pomiędzy składową wektora natężenia pola w kierunku danej osi układu współrzędnych a pochodną cząstkową zmiany potencjału przy zmianie tylko tej współrzędnej, czyli:

$$E_x = -\frac{\partial \varphi}{\partial x}, \quad E_y = -\frac{\partial \varphi}{\partial y}, \quad E_z = -\frac{\partial \varphi}{\partial z}$$

$$\vec{E} = -\left(\frac{\partial \varphi}{\partial x} \cdot \hat{i} + \frac{\partial \varphi}{\partial y} \cdot \hat{j} + \frac{\partial \varphi}{\partial z} \cdot \hat{k} \right)$$

Natężenie pola = -(gradient potencjału)

$$W = \int_A^B q \cdot \vec{E} \cdot d\vec{l} = q \cdot (\varphi_A - \varphi_B)$$

$$\int_A^B \vec{E} \cdot d\vec{l} = \varphi_A - \varphi_B$$

$$\oint \vec{E} \cdot d\vec{l} = 0$$

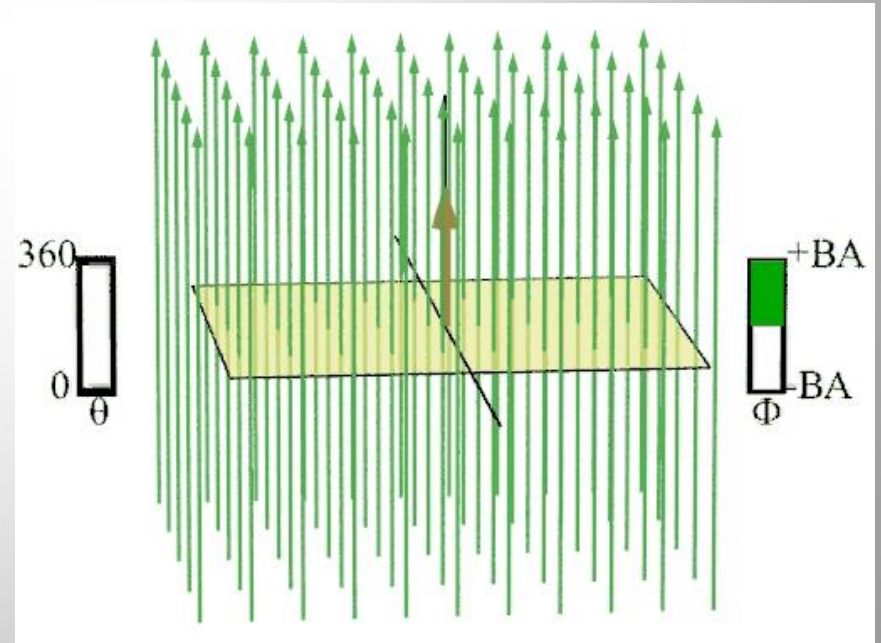
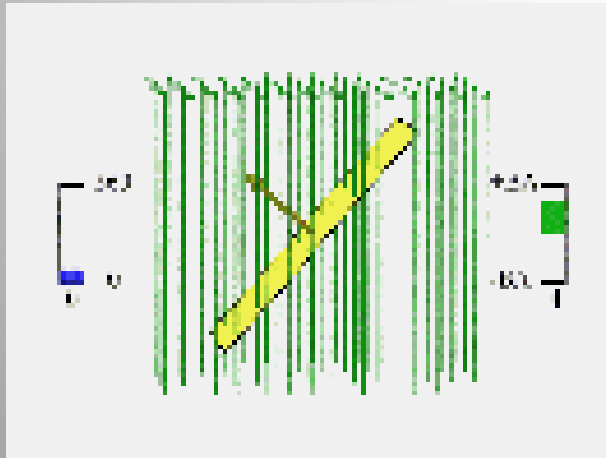
Pole elektrostatyczne jest polem potencjalnym.

Jest to bardzo ważna własność tego pola

Strumień wektora natężenia pola

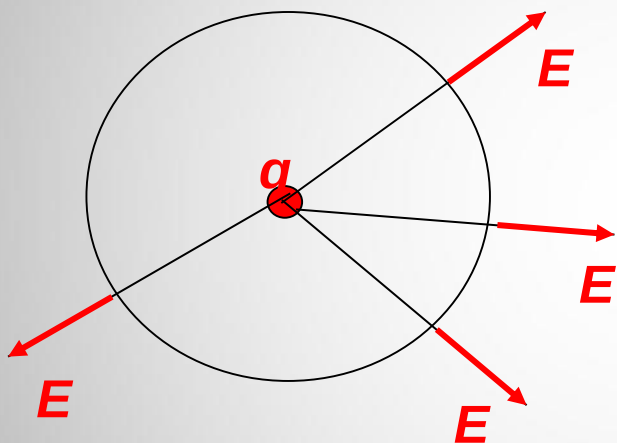
Podobnie jak to było w odniesieniu do pola Grawitacyjnego, możemy zdefiniować pojęcie strumienia pola elektrostatycznego przez element powierzchni dS jako iloczyn skalarny wektora $\vec{E}$ oraz wektora $d\vec{S}$, prostopadłego do dS i o długości równej dS .

$$d\Phi = \vec{E} \cdot d\vec{S}$$

Strumień wektora natężenia pola

Aby obliczyć całkowity strumień pola przez powierzchnię należy podzielić powierzchnię na tak małe elementy, aby wektor E na całym elemencie miał w przybliżeniu stałą wartość i kierunek po czym zcałkować po całej powierzchni S .

$$d\Phi = \vec{E} \cdot d\vec{S}$$

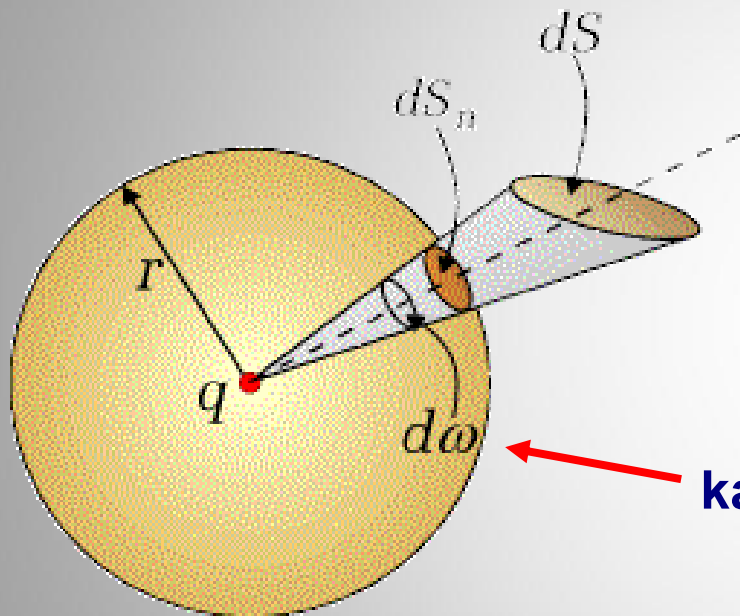
$$\Phi = E \cdot 4\pi R^2 = \frac{1}{4\pi\epsilon_0} \cdot \frac{q}{R^2} \cdot 4\pi R^2 = \frac{q}{\epsilon_0}$$

Jeżeli E na całej rozważanej powierzchni ma stałą wartość i kierunek, to całkowanie nie jest niezbędne. Strumień jest wówczas iloczynem E oraz powierzchni S

Strumień wektora natężenia pola

Strumień pola elektrycznego przez powierzchnię dS .

$$d\Phi = \vec{E} \cdot d\vec{S} = \frac{1}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} \cdot \frac{q}{r^2} \cdot dS_n$$

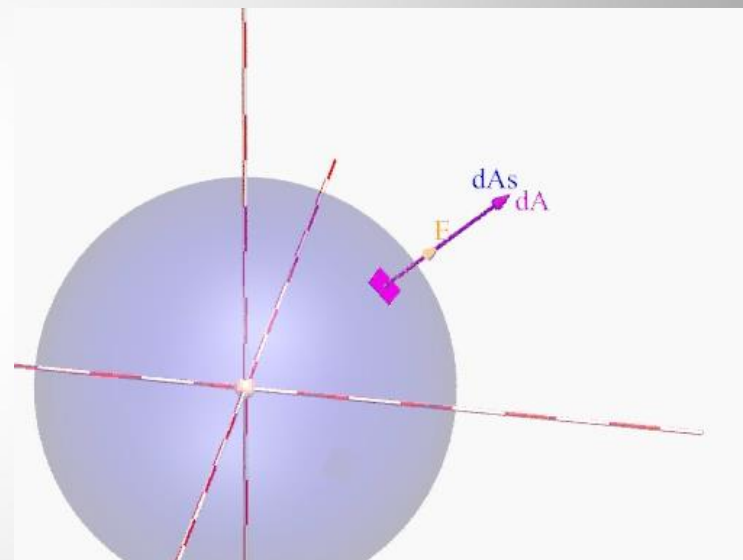
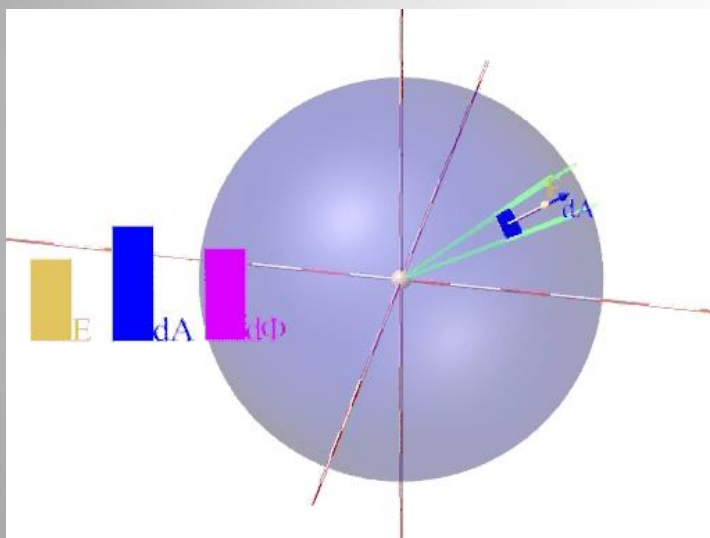
dS_n - projekcja elementu powierzchni dS odległej o r od ładunku q na powierzchnię prostopadłą do prostej przechodzącej przez ładunek i tę powierzchnię

kąąt bryłowy równy: dS_n / r^2

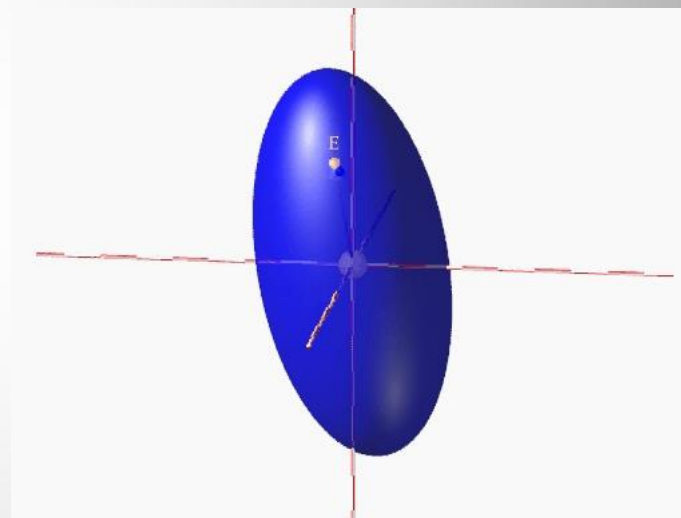
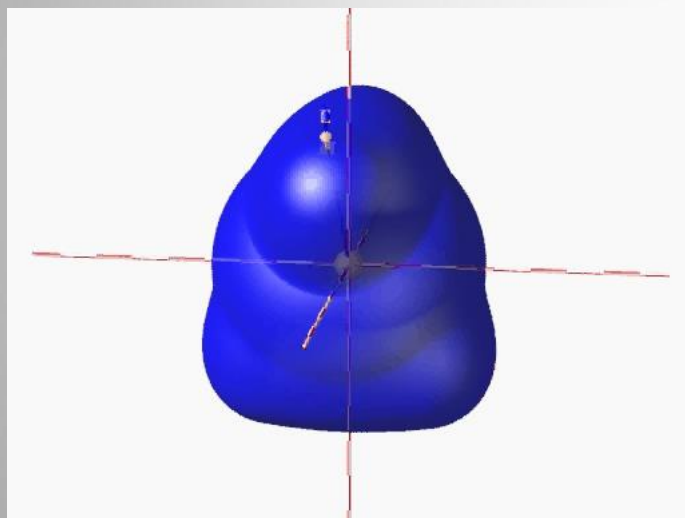
$$d\Phi = \frac{q}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} \cdot d\omega$$

$$\Phi = \frac{q}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} \cdot \int_0^{4\pi} d\omega = \frac{q}{\epsilon_0}$$

Strumień wektora natężenia pola

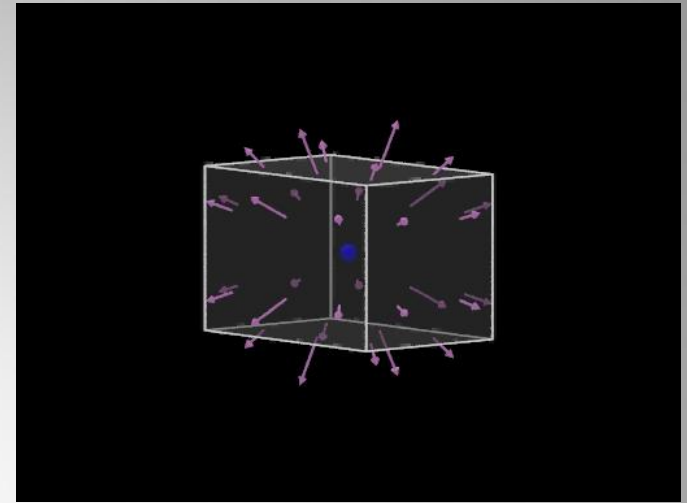

Strumień wektora natężenia pola

Prawo Gaussa

$$\Phi = \frac{q}{\epsilon_0}$$

Dla n ładunków wewnątrz powierzchni S :

$$\Phi = \oint_S \vec{E} \cdot d\vec{S} = \oint_S \left(\sum_{i=1}^n \vec{E}_i \right) \cdot d\vec{S} = \sum_{i=1}^n \oint_S \vec{E}_i \cdot d\vec{S}$$

Strumień wektora natężenia pola elektrycznego przez dowolną powierzchnię zamkniętą równy jest algebraicznej sumie ładunków obejmowanych przez tę powierzchnię, podzielonej przez ϵ_0

Dla ciągłego rozkładu ładunku:

$$\rho = \frac{dq}{dV}$$

$$\sum q_i = \int_V \rho \cdot dV$$

Prawo Gaussa

$$\oint_S \vec{E} \cdot d\vec{S} = \frac{1}{\epsilon_0} \int_V \rho \cdot dV$$

**Strumień wektora
natężenia pola**

**suma ładunków obejmowanych
przez powierzchnię**

Jednorodnie naładowana sfera

Gęstość powierzchniowa ładunku σ

Dla punktów na zewnątrz sfery:

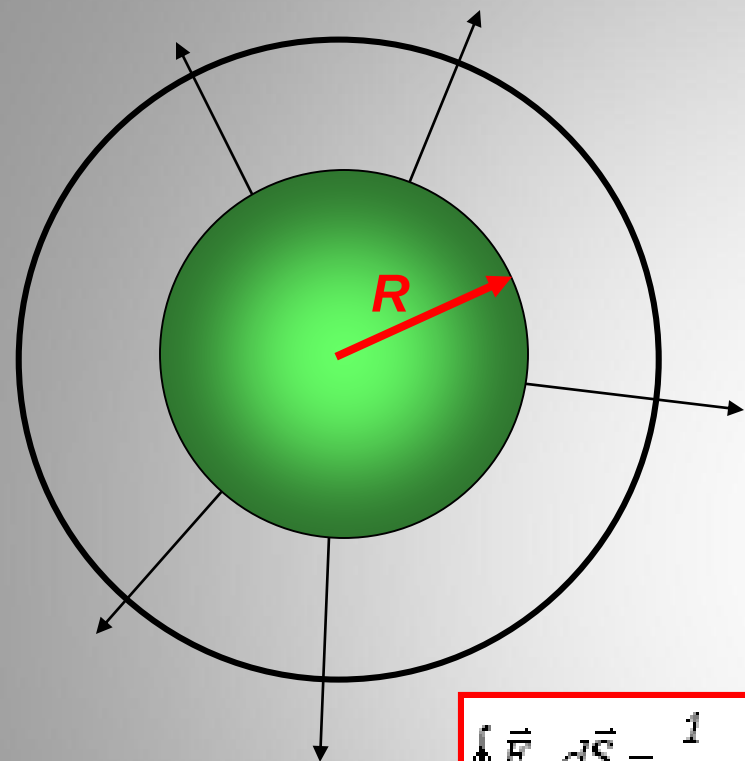
$$E = \frac{q}{4 \cdot \pi \cdot r^2 \cdot \epsilon_0}$$

Dla punktów wewnątrz sfery:

$$E = 0$$

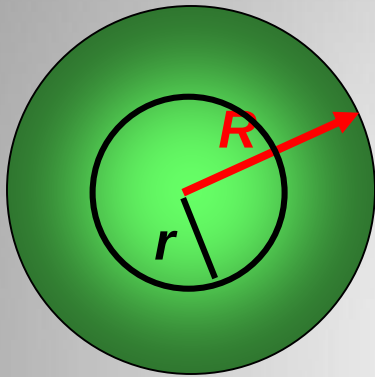
$$\oint_S \vec{E} \cdot d\vec{S} = \frac{1}{\epsilon_0} \cdot \int_V \rho \cdot dV$$

$$\oint_S \vec{E} \cdot d\vec{S} = \oint_S E \cdot dS = E \cdot \oint_S dS = E \cdot \overbrace{4 \cdot \pi \cdot r^2}^{S_r} = \overbrace{4 \cdot \pi \cdot R^2 \cdot \sigma}^q / \epsilon_0$$

Jednorodnie naładowana kula

Gęstość objętościowa ρ

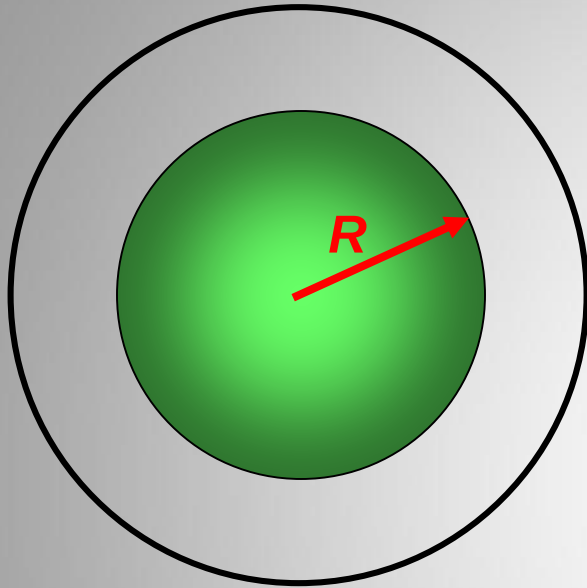
$$\oint_S \vec{E} \cdot d\vec{S} = \frac{1}{\epsilon_0} \cdot \int_V \rho \cdot dV$$

$$\underbrace{4 \cdot \pi \cdot r^2}_{S_r} \cdot E = \underbrace{\left(\frac{4}{3} \right) \cdot \pi \cdot r^3}_{V_r} \cdot \rho / \epsilon_0$$

Dla punktów wewnątrz kuli:

$$E = \frac{\rho \cdot r}{3 \cdot \epsilon_0}$$

Jednorodnie naładowana kula

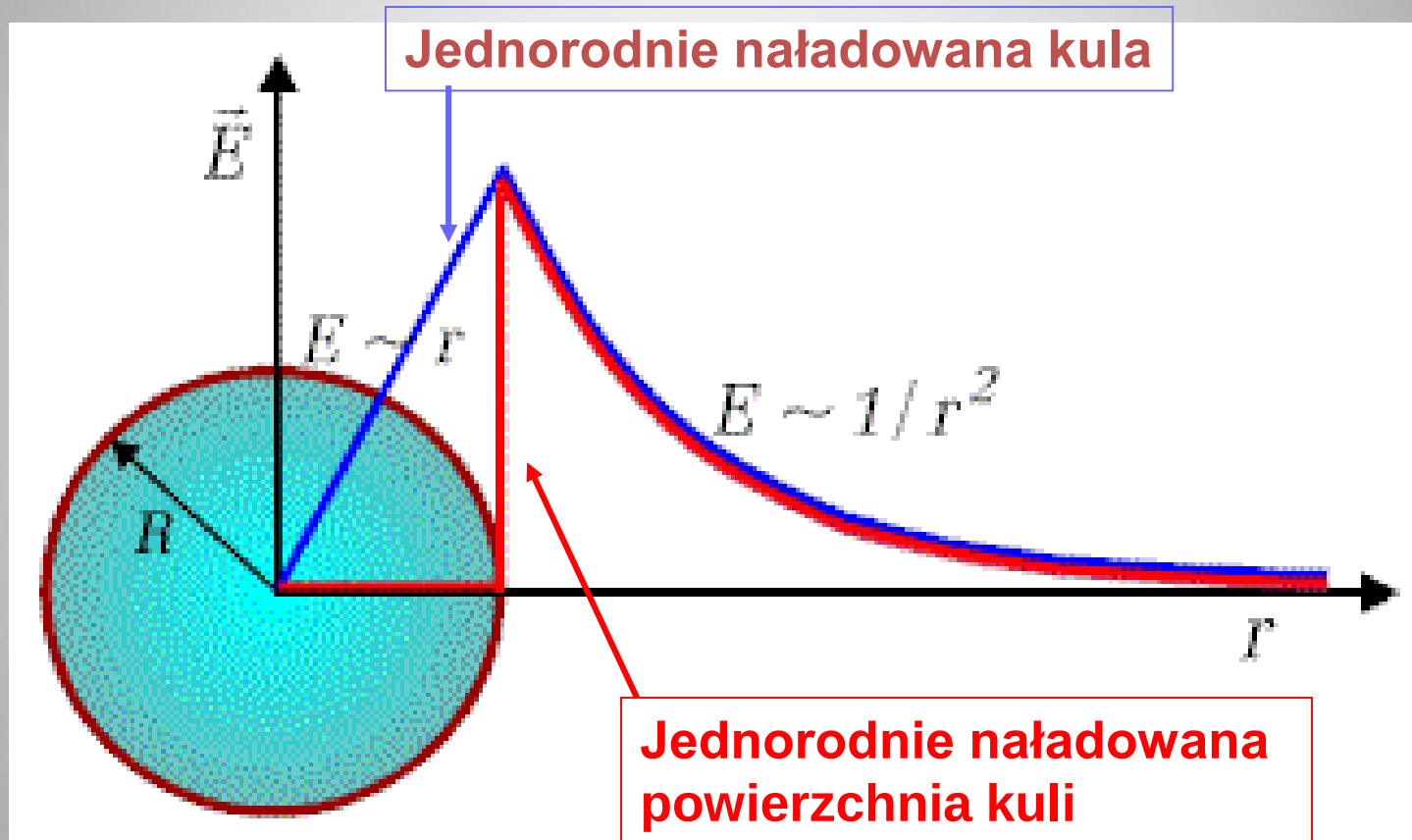
$$q = \frac{4}{3} \cdot \pi \cdot R^3 \cdot \rho$$

$$E \cdot 4\pi r^2 = \frac{1}{\epsilon_0} \cdot \frac{4}{3} \pi R^3 \cdot \rho$$

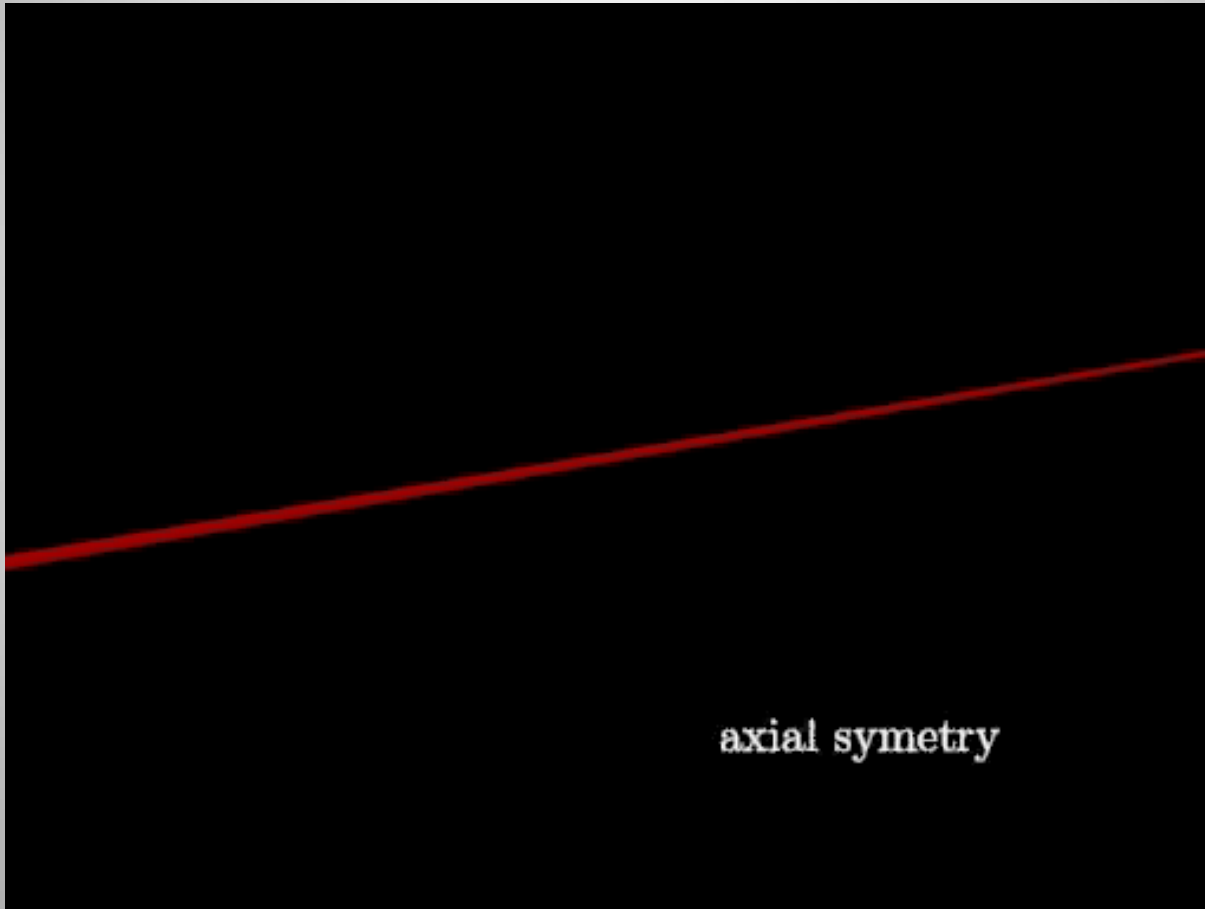
Dla punktów na zewnątrz kuli:

$$E = \frac{R^3 \rho}{3\epsilon_0} \cdot \frac{1}{r^2}$$

Pole ładunku sferycznie-symetrycznego

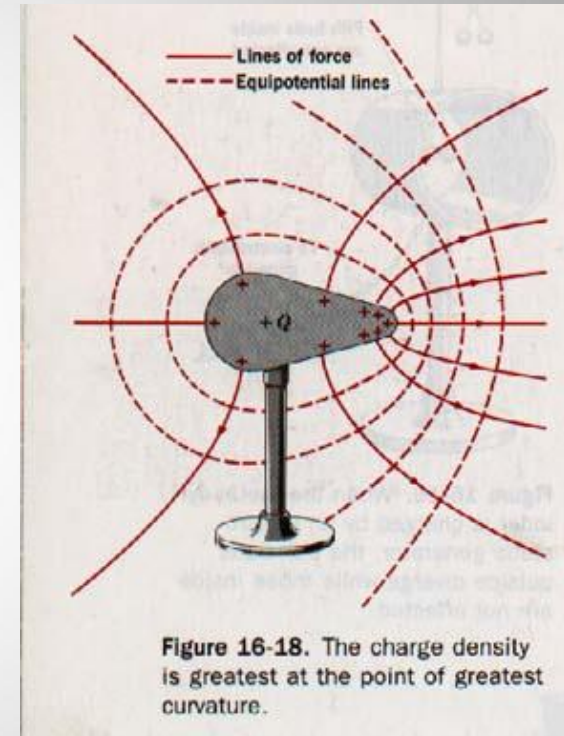
Przykłady zastosowania prawa Gaussa

Natężenie pola w pobliżu powierzchni przewodnika

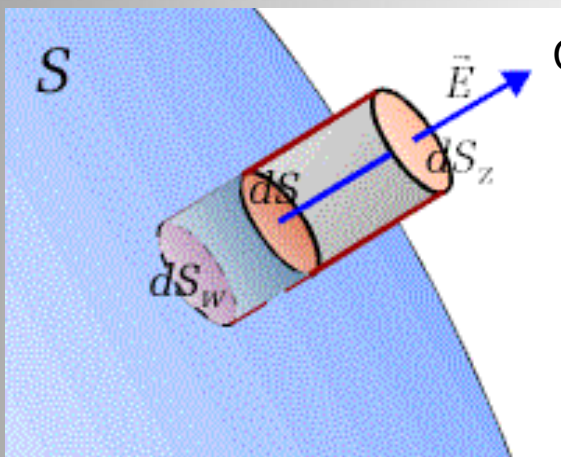
1.) Kiedy neutralny przewodnik znajduje się w zewnętrznym polu elektrycznym wówczas na swobodne elektrony działają siły proporcjonalne do natężenia pola. W rezultacie następuje przegrupowanie ładunków aż do momentu, kiedy działające na ładunki siły znikają, czyli natężenie pola w dowolnym punkcie wewnątrz przewodnika staje się równe zero.

2.) Na powierzchni naładowanego przewodnika wektor natężenia pola musi być prostopadły do powierzchni, gdyż w przeciwnym razie składowa styczna do powierzchni powodowałaby przemieszczanie się ładunków w przewodniku. W konsekwencji, zarówno objętość przewodnika jak i jego powierzchnia stanowią obszary ekwipotencjalne, a niezerowa ładunki elektryczne rozłożone są jedynie na powierzchni przewodnika.

Natężenie pola w pobliżu powierzchni przewodnika

Jeżeli na powierzchni przewodnika wydzielimy element ds , to można obliczyć strumień przez całą powierzchnię cylindra. Wewnątrz przewodnika $E=0$, zatem Cały strumień to strumień przez zewnętrzną podstawę.

$$d\Phi = E \cdot dS_z = E \cdot dS = \overbrace{\sigma \cdot dS}^{dq} / \epsilon_0$$

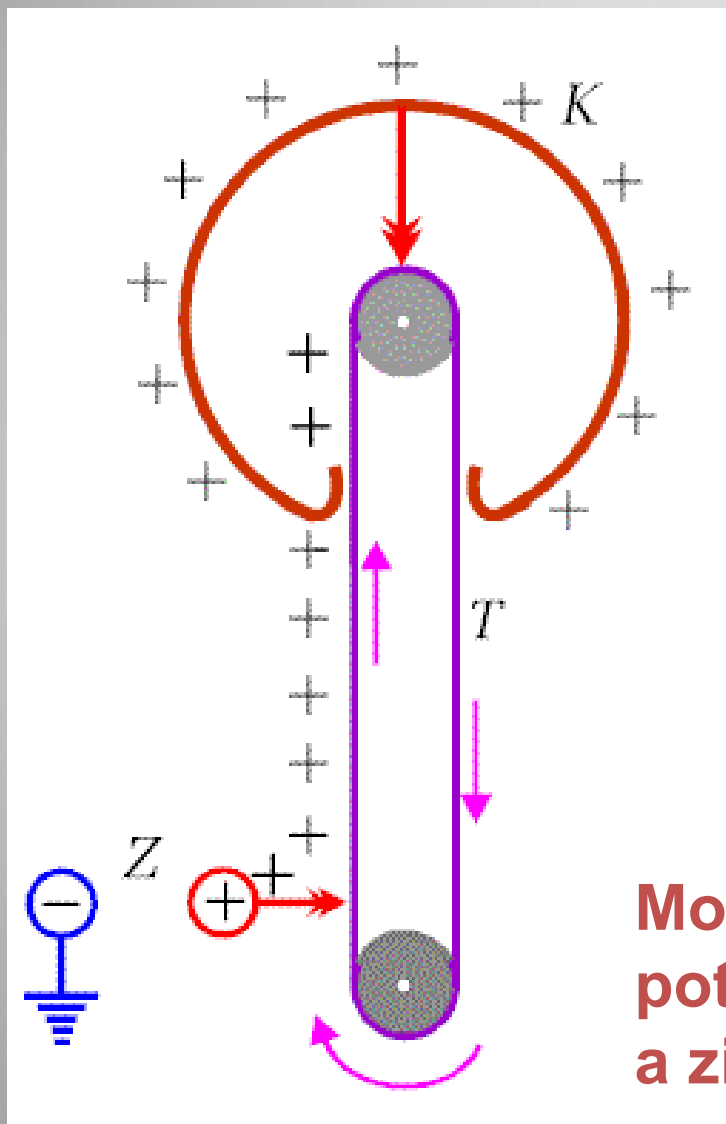
$$E = \sigma / \epsilon_0$$

Kiedy przewodnik ma nieregularny kształt wówczas gęstość ładunku na powierzchni nie jest jednakowa. Na ostrych zakończeniach przedmiotów metalowych gęstość ładunku jest szczególnie duża. Rzeczywiście, w miejscach takich powierzchnie ekwipotencjalne zbliżają się i zakrzywiają, odzwierciedlają bowiem w pobliżu przewodnika jego kształt. Duże zmiany potencjału oznaczają wzrost natężenia pola, zaś duże natężenie pola odpowiada dużej gęstości powierzchniowej ładunku. Z kolei na wewnętrznych powierzchniach wydrążonych przedmiotów metalowych gęstość ładunku jest najmniejsza.

Burze

Generator Van de Graaffa

Kiedy przewodnik ma postać pustej w środku kuli wówczas przekazywane mu ładunki gromadzą się na jego zewnętrznej powierzchni. Zostało to pomysłowo wykorzystane w budowie generatora wysokiego napięcia Van de Graaffa.

Można osiągnąć różnicę potencjałów pomiędzy czaszą a ziemią rzędu milionów wolt.

Pojemność elektryczna

Potencjał przewodnika jest proporcjonalny do zgromadzonego na nim ładunku.

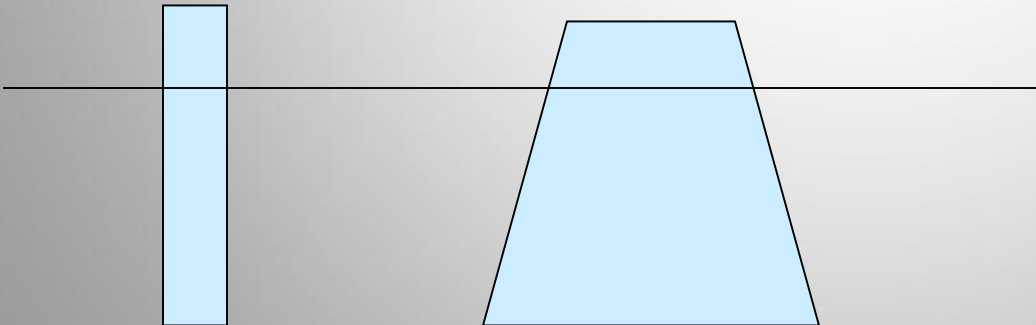
$$q = C \cdot \varphi$$

$$C = \frac{q}{\varphi}$$

Współczynnik proporcjonalności, charakteryzujący własności przewodnika, nazywamy jego pojemnością elektryczną

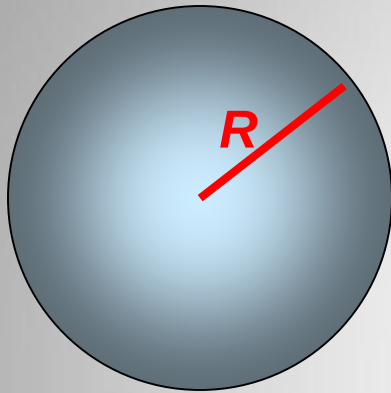
$$1\text{F} = 1\text{C}/1\text{V}$$

Analogia:

Pojemność elektryczna kuli

Kula z przewodnika o promieniu R

Na zewnątrz kuli:

$$E = \frac{q}{4 \cdot \pi \cdot r^2 \cdot \epsilon_0}$$

$$\int_A^B \vec{E} \cdot d\vec{l} = \varphi_A - \varphi_B$$

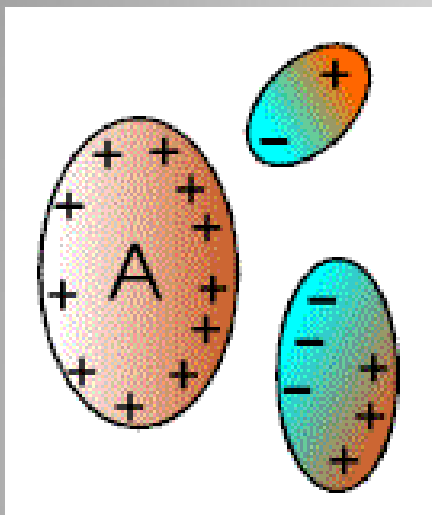

$$C = \frac{q}{\varphi}$$

$$\varphi = \frac{q}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} \cdot \int_R^{\infty} \frac{dr}{r^2} = \frac{q}{4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0} \cdot \frac{1}{R}$$

$$C = 4 \cdot \pi \cdot \epsilon_0 \cdot R$$

Pojemność elektryczna układu przewodników

Obecność innych przewodników
zmniejsza potencjał.

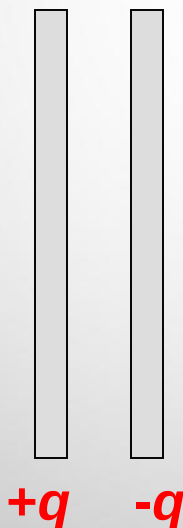

...i zwiększa pojemność.

Układ dwóch przewodników mających
równe różnoimienne ładunki nazywamy
kondensatorem

$$C = \frac{q}{\varphi_1 - \varphi_2} = \frac{q}{U}$$

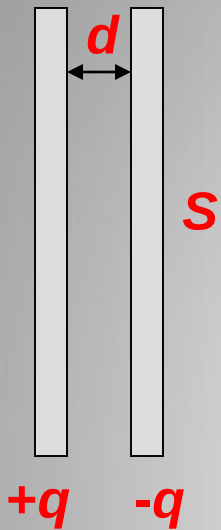
$$U = \varphi_1 - \varphi_2$$

Kondensator – gromadzi duży
ładunek przy niewielkiej różnicy
potencjałów.

Kształt kondensatorów jest zwykle taki,
by pole skupione było pomiędzy bliskimi
sobie powierzchniami, zwanymi
okładkami, i było zawarte wewnątrz
kondensatora

Kondensator płaski

$$E = \frac{\sigma}{\epsilon_0} = \frac{q}{\epsilon_0 \cdot S}$$

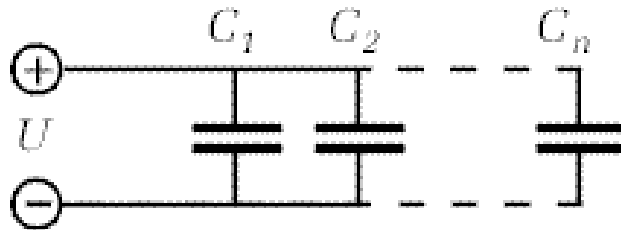
Dla pola jednorodnego:

$$E \cdot d = \frac{q}{\epsilon_0 \cdot S} \cdot d = \varphi_1 - \varphi_2 = U$$

$$C = \frac{q}{U} = \frac{\epsilon_0 \cdot S}{d}$$

Łączenie kondensatorów

Równoległe połączenie kondensatorów

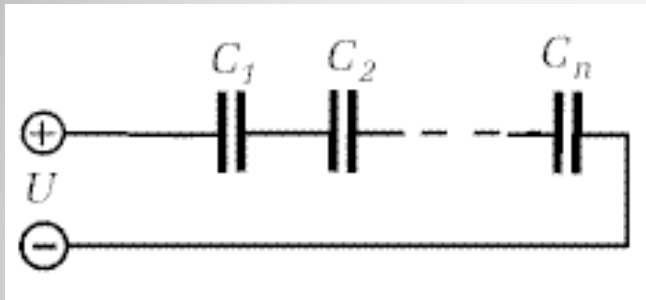
$$q_1 = U \cdot C_1, \quad q_2 = U \cdot C_2, \dots \quad q_n = U \cdot C_n$$

$$q = \sum_{i=1}^n q_i = (C_1 + C_2 + \dots + C_n) \cdot U = \left(\sum_{i=1}^n C_i \right) \cdot U = C \cdot U$$

$$C = \sum_{i=1}^n C_i$$

Łączenie kondensatorów

Szeregowe połączenie kondensatorów

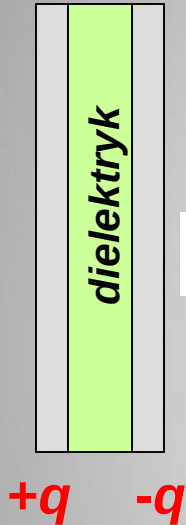
$$U_i = q / C_i$$

$$U = \sum_{i=1}^n U_i = q \cdot \sum_{i=1}^n \frac{1}{C_i} = \frac{q}{C}$$

$$\frac{1}{C} = \sum_{i=1}^n \frac{1}{C_i}$$

Dielektryki

Kondensator o pojemności C_0

$$C > C_0$$

Jeśli miejsce między okładkami kondensatora wypełnimy dielektrykiem utrzymując te same ładunki na okładkach, to zauważymy że pojemność kondensatora się zwiększa. Zmiana pojemności zależy od rodzaju materiału umieszczonego pomiędzy okładkami kondensatora

$$\frac{U_0}{U} = \frac{q}{C_0} / \frac{q}{C} = \frac{C}{C_0} = \epsilon$$

stała dielektryczna

lub

względna przenikalność elektryczna dielektryka

Dielektryki

Atomy i cząsteczki, to układy ładunków dodatnich i ujemnych czyli mikroskopijnych dipoli (tj. układu dwóch jednakowych ładunków o przeciwnych znakach) o wielkości kilku angstromów.

Moment dipolowy cząsteczki dielektryka: $\vec{p} = q \cdot \vec{l}$

Jeśli $l = 0$ – dielektryk niepolarny (np. H_2 , N_2 , O_2)

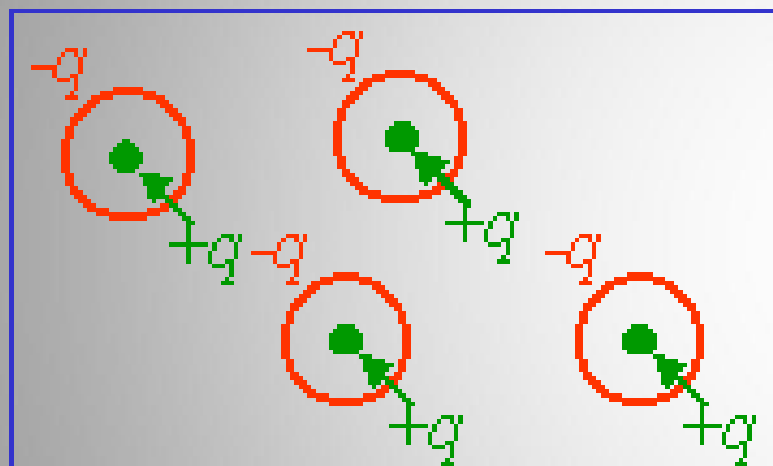
W obecności pola elektrycznego ładunki rozsuwają się.

dipol sprężysty

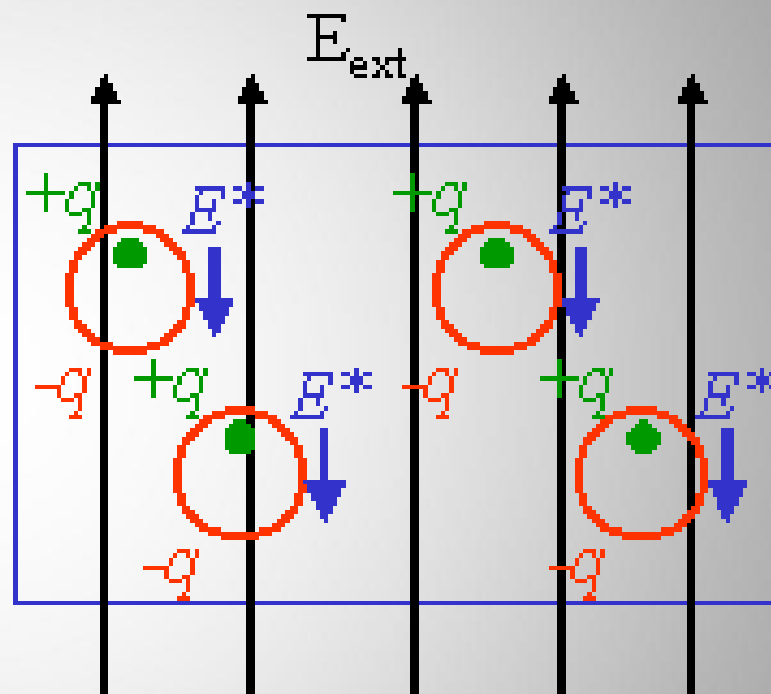
$$\vec{p} = \alpha \cdot \epsilon_0 \cdot \vec{E}$$

↑
polaryzowalność cząsteczkowa dielektryka

Dielektryki niepolarne

$E_{\text{ext}}=0$ no polarisation

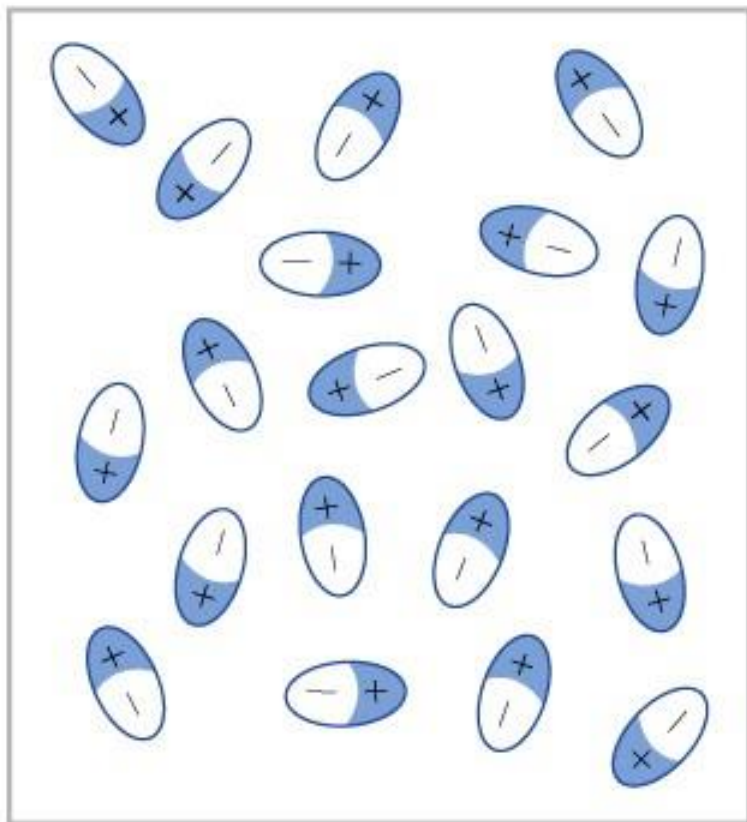

$E_{\text{ext}} \neq 0$ polarisation

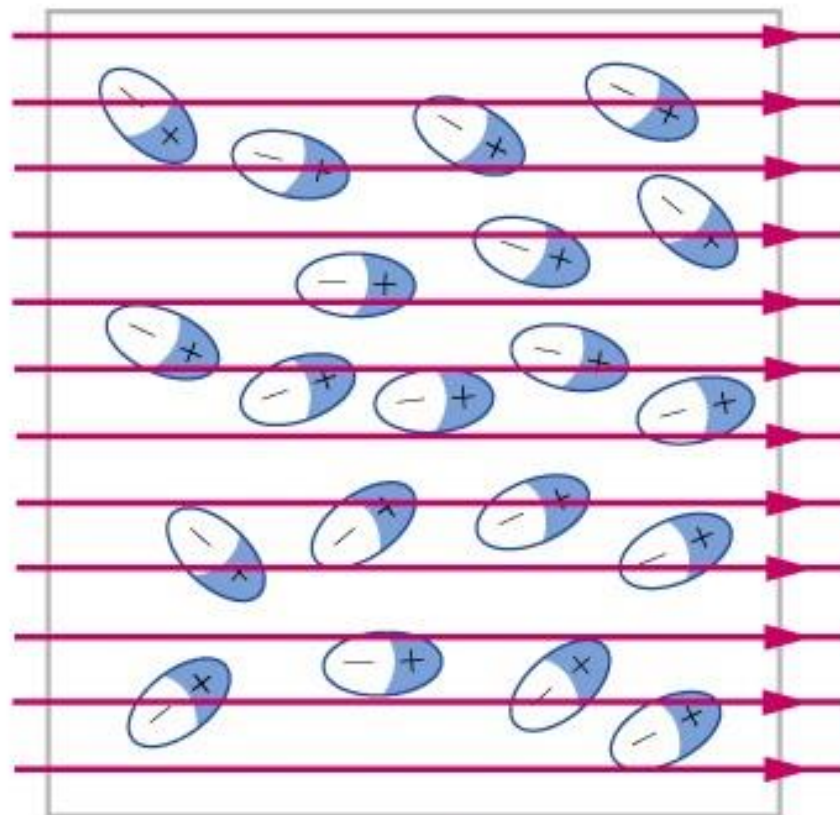
Środki ciężkości ładunków ujemnych i dodatnich w nieobecności zewnętrznego pola elektrycznego pokrywają się

Dielektryki polarne

W dielektrykach polarnych dipole występują już w nieobecności pola zewnętrznego. Pod wpływem pola następuje ich reorientacja

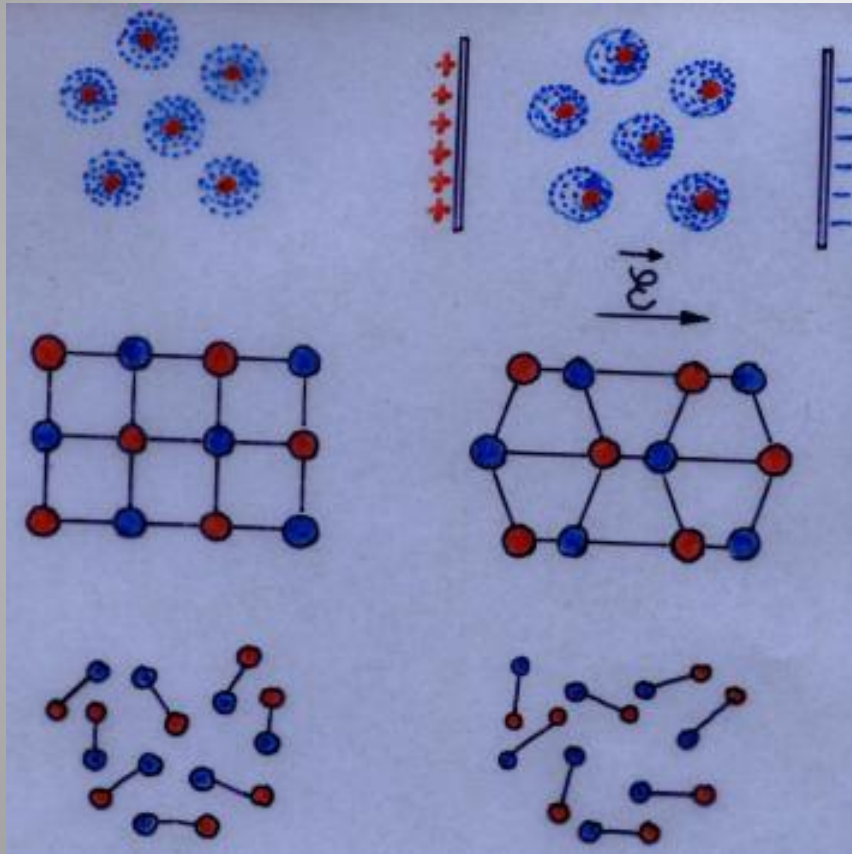
(a)

$\vec{E}_0$

(b)

Polaryzacja dielektryka

polaryzacja dielektryka:

← elektronowa

← jonowa

← dipolowa

Polaryzacja dielektryka

wektor polaryzacji dielektryka:

$$\vec{P} = \lim_{\Delta V \rightarrow 0} \frac{1}{\Delta V} \sum_{i=1}^n \vec{p}_i$$

n – liczba cząsteczek w objętości dV

$$\vec{P} = n \cdot \vec{p}$$

Dla dielektryka niepolarnego:

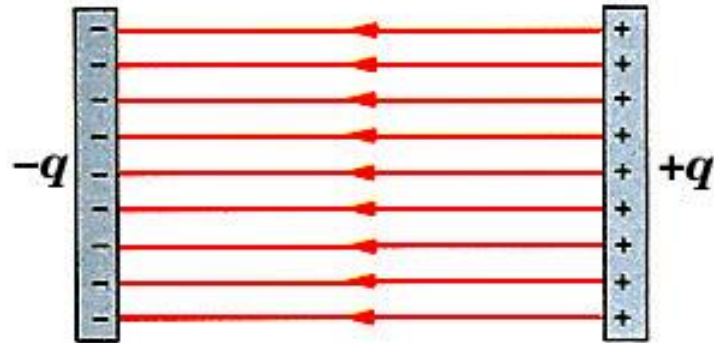
$$\vec{P} = n \cdot \alpha \cdot \epsilon_0 \cdot \vec{E} = \kappa \cdot \epsilon_0 \cdot \vec{E}$$

$$\kappa = n \cdot \alpha$$

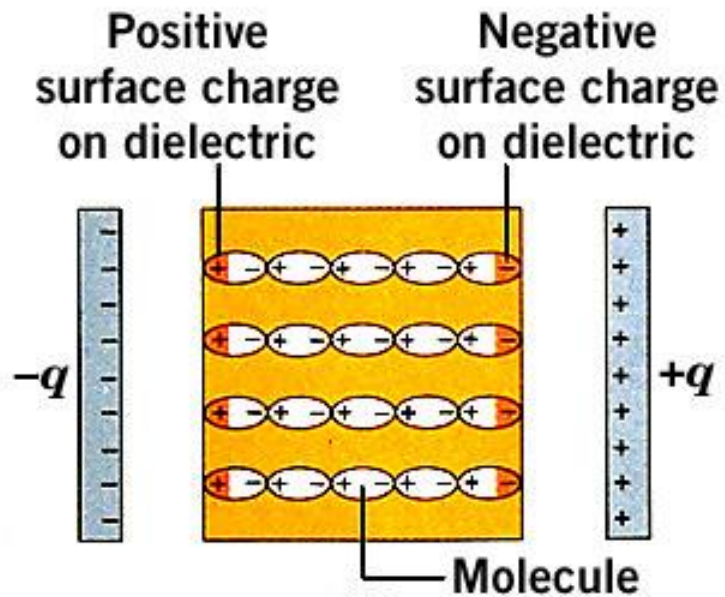
- podatność elektryczna dielektryka

$$C = \frac{\epsilon \cdot \epsilon_0 \cdot S}{d}$$

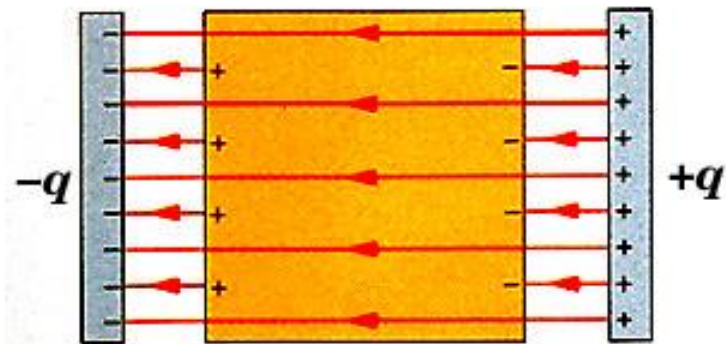
Dielektryki

(a)

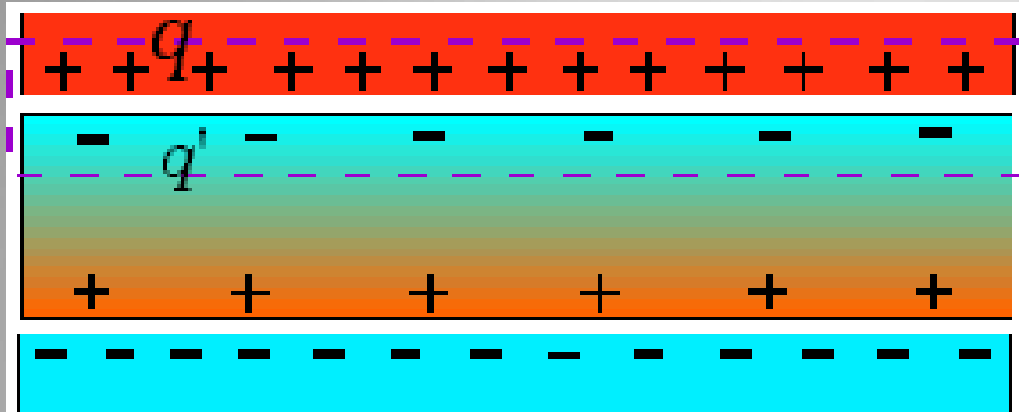

(b)

(c)

Pole elektryczne w dielektryku

stosujemy prawo Gaussa:

$$E \cdot S = \frac{1}{\epsilon_0} \cdot (q - q')$$

$$E = \frac{q}{\epsilon_0 \cdot S} - \frac{q'}{\epsilon_0 \cdot S}$$

E – pole w dielektryku

S – powierzchnia kondensatora

$$E = \frac{\sigma}{\epsilon_0} = \frac{q}{\epsilon_0 \cdot S}$$

Dla kondensatora próżniowego

Pole elektryczne w dielektryku

$$\vec{D} = \epsilon_0 \cdot \vec{E} + \vec{P}$$

Wektor indukcji elektrycznej

Wektor polaryzacji

$$q/S = \epsilon \cdot \epsilon_0 \cdot E$$

$$\vec{D} = \epsilon \cdot \epsilon_0 \cdot \vec{E}$$

$$P = \frac{q'}{S} = \frac{q}{S} \cdot \left(1 - \frac{1}{\epsilon}\right)$$

$$\vec{P} = \epsilon_0 \cdot (\epsilon - 1) \cdot \vec{E}$$

Ferroelektryki

W niektórych materiałach występuje samoistna polaryzacja bez zewnętrznego pola elektrycznego. W substancjach takich zależność polaryzacji od natężenia pola nie jest liniowa, co oznacza, że przenikalność elektryczna nie jest dla tych materiałów wartością stałą, a zależy od wartości natężenia pola elektrycznego. Stan polaryzacji jest poza tym zależny także od polaryzacji wcześniejszej co sprawia, że nie jest spełniona jednoznaczna zależność pomiędzy natężeniem pola a polaryzacją. Zjawisko to nosi nazwę histerezy. Krzywa przedstawiająca zależność polaryzacji od natężenia pola nosi nazwę pętli histerezy.

